

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنما و طرح درس خوانش

# کتاب "فیل قرمز گم شده"

ویژه معلمان و مربیان برای زنگ خوان یار

سازمان مدارس راه ایمان خوزستان

تابستان ۱۴۰۴

- نام کتاب: " فیل قرمز گم شده "
- نویسنده و تصویرگر: فریت اوچی
- مترجم: منصور کدیور
- انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
- گروه سنی: بالای ۴ سال

### خلاصه داستان:

پسرکی در اتاقش به قاب نقاشی روی دیوار نگاه می کند که شش حیوان رنگارنگ روی آن هستند. صبح روزی بارانی، متوجه می شود فیل قرمز از قاب ناپدید شده است. با تعجب و نگرانی، از تک تک حیوانات دیگر می پرسد: نهنگ آبی، گربه بنفش، موش صورتی، زرافه زرد و کلاغ سبز. هیچ کدام خبری ندارند یا فقط بخشی از ماجرا را دیده اند. پسر همه جا جست و جو می کند: زیر تخت، کمد، گوشه خانه. سرانجام کسی به در می زند و فیل قرمز، گل آلود و خسته، پشت در ظاهر می شود. پسر او را در آغوش می گیرد و شادانه می گوید «خیلی دوستت دارم». فیل بدون کلام در قاب نقاشی کنار دوستانش می خوابد، در حالی که ردپاهای گل آلودش در اتاق و روی دیوار باقی مانده است. پسرک رو به خواننده لبخند می زند و می پرسد: «به مادرم چه جوابی بدهم؟ کمکم می کنید؟»

### مقدمه:

این داستان یک ماجراجویی کوچک و در عین حال، تمرینی برای مشاهده، پرسیدن، استدلال و تخیل است. با بهره گیری از شخصیت های رنگارنگ و قاب نقاشی ای که زنده می شود، به کودک نشان می دهد که:

- گم شدن ها و دلتنگی ها بخشی از زندگی اند و می شود با جستجو و گفت و گو، دوباره وصل شد.
  - پیوند خیال و واقعیت می تواند مرزهای ذهن را جابه جا کند؛ شاید فیل واقعاً گم نشده، بلکه به دنیای بیرون قاب سفر کرده است.
  - دوستی و عاطفه، مهم تر از دانستن همه جزئیات ماجراست؛ پسرک به جای بازجویی از فیل، او را بغل می کند.
  - پایان باز کودک را شریک ساخت ادامه داستان می کند و مهارت تخیل خلاق را فعال نگه می دارد.
- در این کتاب، هر حیوان رنگ مشخص و پر قدرتی دارد که شخصیت او را برجسته می کند. رنگ ها برای تمرکز کودک بر سوژه ها اهمیت دارند.
- قاب نقاشی به عنوان «مرز» داستان هم محل آغاز و هم محل پایان سفر فیل است، اما با ردپاها، این مرز شکسته شده و دنیای واقعی و خیالی در هم تنیده اند.
- ترکیب بندی به موقعیت حیوانات و اشاره های بصری مانند جهت نگاه یا حرکت توجه دارد و کنجکاوی را ایجاد می کند.

جزئیات محرک خیال شامل ردپاهای گل آلود، نگاه‌های پرسش‌گر و باران بیرون پنجره است که همگی ابزارهایی برای فعال کردن گفت‌وگو با کودک به‌شمار می‌آیند.

### با کتاب همراه شویم:

روی جلد، فیل قرمز بزرگ با نگاهی مهربان خم شده و خرطومش را به گردن کودک انداخته؛ کودک هم لبخند به لب دارد. این ترکیب، به کودکان از همان ابتدا حس صمیمیت، امنیت، و رابطه‌ی عاطفی قوی بین شخصیت اصلی و فیل را منتقل می‌کند.

تصویر صفحه‌ی ۵ کتاب، مثل یک «فهرست تصویری شخصیت‌ها» عمل می‌کند. در این صفحه شش حیوان در کنار هم، با رنگ‌های کاملاً متفاوت و شاد دیده می‌شوند: یک موش صورتی که روی سر نهنگ ایستاده، یک گربه بنفش با چهره‌ای کنجکاو، یک زرافه خال‌دار زرد و نارنجی که گردنش رو به جلو خم کرده، فیل قرمز که آرام نشسته، یک پرنده سبز که روی پشت فیل نشسته است. زمینه کاملاً سفید است؛ این ترکیب باعث می‌شود تمرکز کودک فقط روی حیوانات و رنگ‌هایشان باشد.

صفحه ۶ و ۷ پس‌ریخته‌ای در اتاق خودش، در تخت با پتوی چهارخانه زرد و قرمز و سبز دراز کشیده. چراغ خواب کنار تخت روشن است، روی دیوار سمت راست یک تابلوی نقاشی از همان شش حیوان صفحه ۵ دیده می‌شود. اتاق پر از اسباب‌بازی است: توپ فوتبال، مکعب، سطل و بیلچه، و یک اسباب‌بازی چرخ‌دار. پنجره با پرده‌ی زرد و نقطه‌سیاه بسته شده و شب از پشت آن پیداست.

در صفحات ۸ و ۹ داستان از فضای آرام و عادی شب قبل، وارد اولین «اتفاق غیرمنتظره» می‌شود. صبح شده، نور روز از پنجره می‌تابد اما پرده‌ها نیمه‌کشیده‌اند. باران می‌بارد و قطره‌ها روی شیشه دیده می‌شود. پسرک، با پیراهن آبی و شلوار قرمز، از جای خوابش نیم‌خیز بلند شده و به تابلوی روی دیوار نگاه می‌کند. نکته مهم اینجاست که در تصویر تابلوی روی دیوار، فیل قرمز دیگر حضور ندارد! فقط نهنگ، گربه، پرنده، زرافه و موش دیده می‌شوند. این صحنه نقطه آغاز معمای داستان است. از این لحظه، کودک و خواننده با یک سؤال مهم روبه‌رو می‌شوند: «فیل قرمز کجا رفته؟» استفاده از صبح بارانی و نور ملایم حس رازآلودگی و اندکی اندوه را تقویت می‌کند. تضاد صفحه قبل (شب آرام) با این صفحه (صبح غافلگیرکننده) باعث می‌شود توجه کودک در بلندخوانی فوراً جلب شود.

از صفحه ۱۰ داستان وارد فاز گفت‌وگو و جستجو می‌شود. پسرک این بار رو به تصویر تابلوی دیواری ایستاده و انگار از درون تابلو با حیوانات حرف می‌زند. این بخش ماهیت «قصه‌کار آگاهی» پیدا می‌کند؛ کودک به دنبال سرخ است و با هر حیوان گفت‌وگو می‌کند. ایده جذاب این است که شخصیت‌ها هم در دنیای واقعی حضور دارند و هم در دنیای تصویر (تابلو)، و این رفت‌وآمد مرز خیال و واقعیت را برای کودک کمرنگ می‌کند. نهنگ با بدن بزرگ آبی و چشم مینی‌مال، حس آرامش و مهربانی دارد که با فضای پرسشگری پسرک تضاد جالبی ایجاد می‌کند.

از صفحه ۱۲ جستجوی پسرک برای پیدا کردن فیل قرمز ادامه پیدا می‌کند و کمی حالت بازی-معمایی پررنگ‌تر می‌شود. پسرک برای پیدا کردن فیل زیر تخت را نگاه می‌کند، اما نتیجه‌ای نمی‌گیرد. تصویر با نمایش پاهای پسرک که از زیر تخت بیرون زده‌اند و وسایل پراکنده (توپ، کفش، لگو، ماشین اسباب‌بازی، مکعب روبیک) حس کنجکاوی و جنب‌وجوش را منتقل می‌کند. تصویرها به خوبی حس «کاوش» را به کودک منتقل می‌کنند: از زیر تخت تا گفت‌وگو با زرافه‌ای که به‌ظاهر باید با قدش همه‌جا را ببیند. ناهاهنگی بین این انتظار (که زرافه همه چیز را ببیند) و جوابش («من هم خبر ندارم») عنصر طنز لطیفی ایجاد می‌کند.

در صفحات ۱۴ و ۱۵، حلقه‌ی جستجو تقریباً کامل می‌شود اما هنوز هیچ‌کس سرنخی از فیل قرمز ندارد. پسرک به سراغ جاهایی می‌رود که «شاید فیل قرمز ممکن بود برود» و کمد لباس‌ها را با دقت می‌گردد. لباس‌ها روی زمین ریخته‌اند و فضای جست‌وجو کمی شلوغ و پرتحرک شده، ولی خبری از فیل قرمز نیست. در صفحه ۱۵ پسرک با گربه‌ی بنفش و موش صورتی روبه‌رو شده است. هر دو با حالت تعجب و دست‌های باز به او نگاه می‌کنند و می‌گویند از فیل قرمز خبر ندارند. متن تأکید می‌کند که مگر می‌شود حیوانی با این اندازه گم شود؟ این پرسش، هم تعجب خواننده را برمی‌انگیزد و هم طنز ظریفی دارد (چطور فیل قرمز بزرگی پنهان شده؟). گفت‌وگوی کوتاه و بی‌نتیجه با گربه و موش، تأکیدی است بر «بی‌اطلاعی جمعی» که حس معمایی داستان را تقویت می‌کند. تصویرسازی پویای جست‌وجو در کمد، نشان می‌دهد که پسرک عملاً به هر جای، حتی جاهای عجیب مثل کمد لباس — سر می‌زند و این، تخیل کودک مخاطب را تحریک می‌کند. رنگ‌های شاد (صورتی، بنفش، زرد و سبز) در کنار فضای معما باعث می‌شوند حال و هوای داستان همچنان بازیگوش باقی بماند و به سمت ترس یا ناامیدی نرود.

در صفحات ۱۶ و ۱۷، داستان به نقطه‌ی اوج معمایی خود نزدیک می‌شود و بالاخره سرنخی جدی پدیدار می‌گردد. ناگهان کسی محکم در می‌زند. پسرک در را باز می‌کند و شگفت‌زده می‌بیند خودِ فیل قرمز است، با هیکل بزرگ و رنگ شاد کنار چارچوب ایستاده. بدنش با لکه‌های گل پوشیده و خیلی خسته به نظر می‌رسد. حس مواجهه پس از جست‌جوی طولانی در تصویر کاملاً مشهود است: بازوان باز پسرک و ترکیب رنگ‌های بنفش در و قرمز فیل لحظه‌ی «پیدا کردن» را برجسته می‌سازد. گل آلود بودن فیل، نشانه‌ای از تجربه یا حادثه‌ای است که در ادامه می‌تواند توضیح داده شود، و همین فرصت گفت‌وگوی پس از یافتن را فراهم می‌کند.

در صفحات ۱۸ و ۱۹، ماجرا به نقطه‌ی پایانی و صمیمی خود می‌رسد. پسرک با دیدن فیل قرمز هیجان‌زده به سمتش می‌رود و خرطوم او را بغل می‌کند. با لبخندی بزرگ و شاد می‌گوید: «خیلی دوستت دارم.» این لحظه‌ی اوج عاطفی داستان است که پس از جست‌جوی طولانی، با دیداری محبت‌آمیز و صمیمانه به پایان می‌رسد. فیل قرمز بدون گفتن حتی یک کلمه، با آرامش به سمت دوستانش می‌رود. او کنارشان دراز می‌کشد و خیلی زود به خواب می‌رود، خسته از ماجرای گم‌شدنش. ردپاهای گل آلود روی فرش و بدن گل آلود او، به‌صورت غیرمستقیم ماجرا و مسیر پرماجرایی را که گذرانده، روایت می‌کنند. بدون نیاز به توضیح کلامی، تصویرها حس «بازگشت امن» را منتقل می‌کنند. سکوت فیل در واقع قدرت تصویرگری را پررنگ‌تر کرده است. ردپا و آثار گل آلود باقی‌مانده، به تخیل کودک اجازه می‌دهد خودش

ادامه‌ی داستان و ماجرای غیبت فیل را بسازد. پایان بدون توضیح دقیق، به‌نوعی پایانی «باز» است که کودک را به گفت‌وگو و بازآفرینی تشویق می‌کند.

در صفحه ۲۰ داستان با یک قاب شاد و پرسشی بازیگوش تمام می‌شود. همه‌ی شخصیت‌های حیوانی دوباره کامل شده‌اند: نهنگ آبی، زرافه‌ی زرد، گربه‌ی بنفش، موش صورتی، کلاغ سبز و فیل قرمز، همگی با حالت‌های شاد و دوستانه کنار هم قرار دارند. فیل قرمز، برخلاف ابتدای داستان، این‌بار داخل قاب نقاشی روی دیوار دیده می‌شود، مثل اینکه به جای اصلی‌اش برگشته باشد. ردپاهای گل‌آلود فیل همچنان روی فرش و دیوار امتداد یافته و وارد قاب شده‌اند؛ این ردپاها پیوندی بین دنیای واقعی و دنیای خیالی ایجاد می‌کنند. این پایان، به‌جای بستن کامل ماجرا، با یک پرسش مستقیم کودک را وارد بازی می‌کند و تعامل خلاقانه ایجاد می‌کند. ترکیب ردپاها با قاب نقاشی، مرز بین خیال و واقعیت را عمداً مخدوش کرده و پیام ضمنی داستان را تقویت می‌کند: دنیای تخیل می‌تواند به زندگی واقعی نفوذ کند. تصویر شاد و رنگارنگ، انرژی مثبتی را که از پیدا شدن فیل ایجاد شده، حفظ کرده و داستان را در اوج روحیه‌ی دوستانه و خیال‌انگیز به پایان می‌برد. این پایان‌بندی باز و مشارکتی، فرصت بسیار خوبی برای اجرای گفت‌وگو و فعالیت‌های خلاقانه در بلندخوانی ایجاد می‌کند، از جمله طرح پرسش‌ها و بازی‌هایی درباره‌ی «جواب به مادر» یا «پاک کردن ردپاهای خیالی».

### هدف از خواندن این کتاب:

- ✓ مهارتی: پرورش دقت دیداری، مهارت پرسشگری و روایت‌گری.
- ✓ عاطفی: تقویت حس همدلی، پیوند و شوق بازدید دوباره از یک دوست.
- ✓ شناختی: تمرین یافتن سرخ‌ها و استنباط منطقی.
- ✓ هنری: آشنایی با زبان رنگ و نمادها.

### پیش از خواندن کتاب:

جلد را نشان دهید و پرسید:

- «فکر می‌کنید این فیل قرمز چطور ممکنه گم بشه؟»
- «تا حالا دوست یا اسباب‌بازی یا چیزی که خیلی دوست دارید، گم کردید؟ بعدش چی شد؟»
- «وقتی پیدا شد، واکنش تون چی بود؟»

## هنگام خواندن کتاب:

صفحه ۵:

۱. تعداد حیوانات را با بچه‌ها بشمارید و نامشان را بپرسید.
۲. پرسش احساسی: «رنگ کدام حیوان بیشتر به دل تون نشست؟ چرا؟»  
صفحات ۶ و ۷ (اتاق پسرک):

۱. «به جز حیوانات، توی اتاق چه چیزهایی می‌بینید؟»
۲. «چه حسی از فضای این اتاق می‌گیرید: شاد یا آرام یا شلوغ؟»  
صفحات ۸ و ۹ (باران، غیبت فیل):

۱. «چه اتفاقی افتاده؟ چه چیزی تغییر کرده؟»
۲. پرسش حسی: «اگه یه روز صبح بیدار شی و ببینی یکی از دوستات نیست، چی حس می‌کنی؟»  
صفحات ۱۰ و ۱۱ و ۱۲ و ۱۳ (پرسش از حیوانات):

۱. «چرا فکر می‌کنید نهنگ و گربه و موش خبر ندارن؟»
۲. «اگه حیوان‌ها می‌تونستن کمک کنن، چی کار می‌کردن؟»  
صفحات ۱۷ (برگشتن فیل):

۱. «فکر می‌کنید این گل‌های روی بدن فیل از کجا اومده؟»  
صفحات ۱۸ و ۱۹ و ۲۰ (بازگشت فیل، پایان باز):

۱. «چرا پسر به جای پرسیدن، اول فیل رو در آغوش گرفت؟»
۲. «شما اگه بخواید به مامانتون جواب بدید که این ردپاها از کجا اومده، چی می‌گید؟»

## بعد از خواندن کتاب:

- «بهترین بخش داستان برای شما کجا بود؟»  
«به نظر شما فیل کجا رفته بود؟»  
«اگر یکی دیگه از حیوانات قاب گم شود، چه می‌شود؟»  
«چطور می‌شه وقتی دوستی رو پیدا می‌کنیم، خوشحالی رو با دیگران تقسیم کنیم؟»

## بازی و تمرین:

۱. ردپاهای مرموز

بچه‌ها ردپای فیل (با کاغذ یا مهر) را در کلاس دنبال کنند تا به "فیل کوچک" (کاردستی یا اسباب‌بازی) برسند.

۲. ساخت قاب دوستان حیوانی

یک قاب بزرگ (مقوایی) بسازید و بچه‌ها حیوانات دلخواه خود را بکشند و داخل قاب بچسبانند.

۳. نمایش کوتاه «جستجو»

نقش‌ها بین بچه‌ها تقسیم شود: راوی، پسر، حیوانات. گفت‌وگوها آزادانه اجرا شود.

۴. دفترچه ادامه ماجرا (در خانه یا کلاس)

هر کودک یک صفحه بکشد یا بنویسد که فیل کجا بوده، بعد صفحات را جمع کرده و در یک کتابچه کلاس بگذارد.